บทที่ 2
ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการศึกษาและใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย ระบบโลจิสติกส์และซัพพลายเชนข้าวไทย การเพาะปลูกแบบใช้สารเคมีกับแบบเกษตรอินทรีย์ การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน ระบบต้นทุนฐานกิจกรรมและการบริหารต้นทุนกิจกรรม (Activity Based Costing) และการค้นหาปัจเจกและกลุ่มศักยภาพชุมชนด้วยการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก หรือ Snowball Sampling Technique โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระบบโลจิสติกส์และซัพพลายเชนข้าวไทย (Logistics and Supply Chain Thai of Rice)

1. การศึกษาโครงสร้างระบบโลจิสติกส์ของข้าว

พงษ์ชัย อธิคมรัตนกุล (2553) กล่าวว่าระบบโลจิสติกส์ข้าวไทยนั้นประกอบไปด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน โดยเริ่มจากเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้ผลิตต้นน้ำของโซ่อุปทานการค้าข้าว โดยเริ่มต้นตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่าง ๆ กระบวนการหว่านเมล็ดข้าวลงสู่ผืนนาที่เตรียมไว้ ดูแลกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช จนเมล็ดข้าวออกรวงพร้อมที่จะได้รับการเก็บเกี่ยว หลังจากนั้นข้าวเปลือกจากเกษตรกรจะถูกส่งผ่านเพื่อไปแปรสภาพข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ด้วยการอบและการสีข้าว ซึ่งกระบวนการนี้อาจถูกส่งผ่านด้วยเกษตรกรเอง หรือส่งผ่านด้วย คนกลาง โดยคนกลางการส่งผ่านในขั้นตอนนี้มีหลายประเภท ได้แก่ พ่อค้าข้าวเปลือก ตัวแทนหรือนายหน้า ท่าข้าว สถาบันเกษตรกร และสถาบันรัฐบาล การดำเนินงานของคนกลางแต่ละประเภท จะมีวิธีการและเงื่อนไขในการดำเนินการที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสถานสถานการณ์ที่ดำเนินต่อกันมาในพื้นที่นั้น ๆ

หน่วยงานถัดจากเกษตรกร คือ โรงสี ซึ่งทำหน้าที่แปรสภาพข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร หลักจากนั้นข้าวสารจะถูกส่งต่อไปยังหน่วยงานปลายน้ำ คือ ผู้ส่งออก โดยจะส่งออกสินค้าไปยังตลาดต่างประเทศ โดยมีผู้ค้าส่งซึ่งเป็นผู้บรรจุสินค้าเป็นบรรจุภัณฑ์และส่งต่อให้ไปยังผู้ขายปลีกเพื่อขายสินค้าในประเทศ โดยในการส่งผ่านข้าวสารไปยังปลายน้ำ อาจเป็นการส่งตรงจากโรงสีไปยังผู้ส่งออกและผู้ค้าส่ง ในขณะที่หยงจะเป็นคนกลางในการรวบรวมและทำหน้าที่ประสานงานข้อมูลในการซื้อขายข้าวสารระหว่างโรงสีและผู้ส่งออกหรือผู้ค้าส่ง แสดงดังภาพที่ 2-1

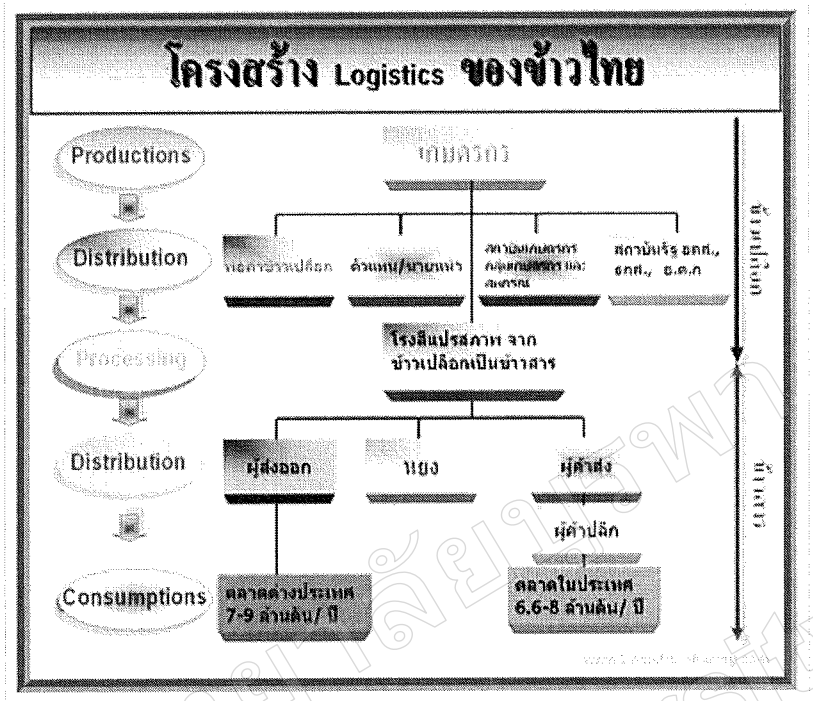

ภาพที่ 2-1 ระบบโลจิสติกส์ข้าวไทย (สุรศักดิ์ บุญสุขใจ, 2552)

โดยการค้าข้าวที่ต้องผ่านตัวกลางเอกชน เช่น พ่อค้าข้าวเปลือก นายหน้าหรือท่าข้าวจะทำหน้าที่รับซื้อและรวบรวมข้าวจากเกษตรกรในปริมาณมากไปขายต่อยังโรงสีขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งรูปแบบการเคลื่อนย้ายข้าวเปลือกจากเกษตรกรไปยังโรงสี ส่วนมากนิยมใช้รถบรรทุกหรือรถกระบะในการขนส่ง เนื่องจากมีความคล่องตัว และเหมาะสมที่สุดในการใช้บรรทุกข้าวเปลือก ส่วนการค้าข้าวที่ผ่านตัวกลางภาครัฐ คือ การขายผ่านสหกรณ์การเกษตรประจำจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมีระยะเวลาในเก็บข้าวโดยเฉลี่ยประมาณ 3 เดือนนับจากวันรับจำนำข้าว การที่รัฐบาลรับจำนำและประกาศประกันราคาข้าวนั้นส่งผลให้รูปแบบการกระจายและการค้าข้าวของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิม ซึ่งในปัจจุบัน เกษตรกรมีแนวโน้มที่จำนำข้าวเปลือกที่ผลิตได้เข้าร่วมโครงการจำนำเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้ราคาที่สูงขึ้นแต่การดำเนินการเรื่องธุรกรรมทางการเงินจะมีความยุ่งยากซับซ้อนและได้รับเงินในการขายข้าวช้ากว่าตัวกลางเอกชน

2. ปัญหาของระบบโลจิสติกส์ของข้าวไทยในปัจจุบัน

สุรศักดิ์ บุญสุขใจ (2552) ได้กล่าวไว้ว่าระบบโซ่อุปทานและระบบโลจิสติกส์ข้าวไทยนั้นยังคงมีปัญหาที่เกิดขึ้นและมีอุปสรรคในด้านการแข่งขันทางการค้า ดังนั้นการทราบถึงต้นทุนการผลิตในทุกขั้นตอนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่จะทำให้ทราบสาเหตุของปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการลดต้นทุนที่ซ้ำซ้อน ซึ่งประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระบบโลจิสติกส์

ของข้าวไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุทั้งจากปัจจัยภายในที่เป็นข้อจำกัดของระบบเอง นอกจากนั้นยังได้รับผลกระทบจากปัจจัยแวดล้อมภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ การค้าในตลาดต่างประเทศ เป็นต้น ดังภาพที่ 2-2

ภาพที่ 2-2 โซ่อุปทานข้าวไทย (สุรศักดิ์ บุญสุขใจ, 2552)

จากภาพที่ 2-2 แสดงให้เห็นถึงผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในโซ่อุปทานของข้าวไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ คือ เกษตรกร จนกระทั่งปลายน้ำ คือ ผู้บริโภค นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า โซ่อุปทานของข้าวไทยนั้น ประกอบด้วยหน่วยงานที่สนับสนุนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยตลอดตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ รวมถึงสมาคมและหน่วยวิจัยต่าง ๆ เช่น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ กระทรวงพานิชย์ เป็นต้น จากการที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายในโซ่อุปทานจึงก่อให้เกิดปัญหาและข้อจำกัดบางประการที่ต้องการความร่วมมือแก้ไข เพื่อยกระดับสมรรถนะการแข่งขันในตลาดของสินค้าข้าวให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ปัญหาและสภาพปัจจุบันโดยสรุป จำแนกตามผู้มีส่วนได้เสียในโซ่อุปทานของข้าวไทยได้ดังนี้

2.1 เกษตรกร พบว่ามีการเพาะปลูกข้าวกันทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ส่วนมากมีการเพาะปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ซึ่งปัญหาการเพาะปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นเกิดจากการได้รับผลผลิตต่อไร่ต่ำที่สุด อีกทั้งยังมีต้นทุนในการขนส่งที่สูง เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะขายข้าวสด เนื่องจากมีการแทรกแซงราคาข้าว รวมถึงโครงการรับจำนำข้าวเนื่องจากได้รับราคารับซื้อข้าวเป็นที่น่าพอใจ

2.2 คนกลาง พบว่ามีที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วประเทศเพื่อเป็นตัวแทนเกษตรกรและรองรับผลผลิตอยู่ในทุกภูมิภาค

2.3 โรงสี พบว่ามีกำลังการผลิตเพียงพอ แต่ขาดผลผลิตเพื่อเข้าโรงสีในบางภูมิภาค เนื่องจากการกระจายตัวของผลผลิตไม่สอดคล้องกับจำนวนและกำลังการผลิตของโรงสี และต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าคงคลังและค่าสูญเสียสูง เนื่องจากปริมาณข้าวที่เก็บที่โรงสีทั้งข้าวเปลือกและข้าวสารไม่มีสถานที่เก็บข้าวเปลือกและข้าวสารที่เพียงพอ

2.4 ผู้กระจายสินค้า พบปัญหาในการกระจายสินค้าที่ซ้ำซ้อน ทำให้ต้นทุนการขนส่งสูง

โดยในภาพรวมจึงพบว่า ระบบโลจิสติกส์ข้าวไทยยังคงมีปัญหาอยู่ในหลาย ๆ ด้าน ที่จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและปรับปรุงพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันของข้าวในประเทศไทยเป้าหมายหลักเพื่อลดต้นทุนโลจิสติกส์ในภาพรวม โดยมุ่งเน้นใน 3 ด้าน คือ ลดการสูญเสียในทุกจุดของการขนส่งและการเก็บรักษา เก็บรักษาสินค้าคงคลังให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และสุดท้ายเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งข้าวนั่นเอง

3. การพัฒนาโครงสร้างระบบโลจิสติกส์

การขนส่งข้าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอนการผลิตข้าวที่มีความสำคัญอย่างมาก สำหรับระบบโลจิสติกส์ข้าวของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันพบว่ามีปัญหาและข้อจำกัดในการขนส่งข้าวอยู่พอสมควร เนื่องจากการขนส่งสินค้าข้าวใช้การขนส่งโดยทางถนนเป็นหลัก ซึ่งมีต้นทุนที่สูง เนื่องจากปัญหาราคาน้ำมันที่ผันผวนอยู่ตลอดเวลาตามภาวะเศรษฐกิจของโลก จึงกลายเป็นปัญหาโดยตรงต่อต้นทุนโดยรวมในการส่งออกข้าวไทยสูงขึ้นและส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวมของธุรกิจอุตสาหกรรมข้าวทั้งระบบ ทั้งนี้รายละเอียดการพัฒนาและปรับปรุงด้านการขนส่ง จึงควรปรับปรุงเพิ่มเติมช่องทางการขนส่งให้มากกว่าเดิม โดยใช้การขนส่งทางรางและทางลำน้ำเพิ่มขึ้น เนื่องจากข้าวเป็นเป็นสินค้าที่ต้องส่งออกไปยังต่างประเทศและเป็นสินค้าที่สามารถขนส่งในลักษณะสินค้าเป็นแบบสิค้าเทกองซึ่งจะช่วยลดต้นทุนค่าขนส่งให้ต่ำลง มีความปลอดภัยมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับราคาน้ำมันในตลาดโลกที่เพิ่มสูงขึ้น การปรับเปลี่ยนใช้ช่องทางการขนส่งแบบอื่น จะช่วยประหยัดต้นทุนอีกด้วย

การเพาะปลูกแบบใช้สารเคมีกับแบบเกษตรอินทรีย์

เนื่องจากงานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการเพาะปลูกข้าวแบบใช้สารเคมีกับแบบเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวนงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงนิยามของลักษณะการเพาะปลูกทั้ง 2 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเพาะปลูกแบบใช้สารเคมี

วิกีพีเดีย (2556) กล่าวว่า สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์หรือสารฆ่าสัตว์รังควาน เป็นสารที่ใช้เพื่อป้องกัน ทำลาย ไล่หรือ ลดปัญหาของศัตรูพืชและสัตว์ก่อความรำคาญ ซึ่งสารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ อาจเป็นสารเคมี หรือ สารชีวภาพ เช่น ไวรัส หรือ แบคทีเรีย ที่ใช้ทำลายหรือยับยั้งการเจริญเติบโตแพร่พันธุ์ ของสัตว์ วัชพืช หรือ จุลชีพ ที่ส่งผลกระทบกับพืชหลักที่เพาะปลูก ให้คุณภาพหรือปริมาณต่ำลง

สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช หมายถึง สารหรือส่วนผสมของสารที่นำมาใช้ประโยชน์เพื่อฆ่า ทำลาย ป้องกัน ควบคุม หรือทำให้เกิดอาการผิดปกติต่อศัตรูพืช นอกจากนี้ยังรวมทั้งสารที่นำมาใช้ล่อ หรือไล่และควบคุมการเจริญเติบโตของศัตรูพืชอีกด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร, มป.ป.)

สรุปได้ว่า การเพาะปลูกข้าวแบบใช้สารเคมีนั้นต้องอาศัยสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ซึ่งอาจจะเป็นสารเคมีหรือสารชีวภาพที่ทำหน้าที่ฆ่า ทำลาย ป้องกัน ควบคุมกับศัตรูพืชนั่นเอง

2. การเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์

เกรียงไกร ก้อนแก้ว (2542) ได้ให้นิยามของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่าเป็นเกษตรแบบธรรมชาติที่มีชีวิต ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ ทำให้ดิน น้ำ ฟ้า อากาศ สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากมลพิษ เป็นระบบเกษตรแบบดั้งเดิมของเกษตรไทย อีกทั้งยังเป็นเกษตรที่เน้นการพัฒนาดิน หรือปรับปรุงดินโดยระบบหรือกระบวนการตามธรรมชาติ อาศัยกลไกพัฒนาสภาพแวดล้อม ดินจะสามารถพัฒนาได้เองจนกลายเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ และคณะ (2539) ได้กล่าวว่าเกษตรอินทรีย์ เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ การทำเกษตรอินทรีย์อาศัยการปลูกพืชหมุนเวียน เศษซากพืช ซากสัตว์ มูลสัตว์ พืชตระกูลถั่ว ปุ๋ยพืชสด เศษซากเหลือทิ้งต่าง ๆ การใช้ธาตุอาหารจากการผุพังของหินแร่ รวมทั้งใช้หลักการควบคุมศัตรูพืชต่าง ๆ

เกษตรอินทรีย์ คือ การทำเกษตรที่เลียนแบบธรรมชาติ เป็นการนำการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี เน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ คือปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสดเป็นหลัก (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2542)

สรุปได้ว่า เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการเพาะปลูกที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ทั้งปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยวัตถุดิบที่เกิดขึ้นเองตาม

ธรรมชาติ เน้นการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก เพื่อการผลิตที่ยั่งยืน ไม่ทำลายความหลากหลายทางธรรมชาติ

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกร โดยแบ่งการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ต้นทุน

ต้นทุน หมายถึง มูลค่าของทรัพยากรที่สูญเสียไปเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการ โดยมูลค่านั้นจะต้องสามารถวัดได้เป็นหน่วยเงินตรา เมื่อต้นทุนใดที่เกิดขึ้นจะถือเป็นค่าใช้จ่าย (Expenses) ดังนั้น ค่าใช้จ่ายจึงหมายถึง ต้นทุนที่ได้ให้ประโยชน์และกิจการได้ใช้ประโยชน์ทั้งหมดไปแล้ว (คำนาย อภิปรัชญาสกุล, 2551)

ศศิวิมล มีอำพล (2546) ได้กล่าวว่า ต้นทุน หมายถึง เงินสดหรือสิ่งที่เทียบเท่าเงินสดที่จ่ายไปเพื่อที่จะได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ และนำประโยชน์มาให้การดำเนินการกิจการให้เกิดประโยชน์แก่กิจการในปัจจุบันหรือในอนาคตให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะส่งผลให้กิจการได้รับผลกำไรสูงสุดก็จะตามมา

1.1 ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost)

ต้นทุนคงที่เป็นต้นทุนการผลิตที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณของผลผลิต ไม่ว่าจะผลิตผลผลิตเป็นปริมาณมากน้อยเท่าไหร่ก็ตาม โดยผู้ผลิตจะต้องเสียต้นทุนในจำนวนที่คงที่เพราะเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการใช้ปัจจัยคงที่ในการผลิต ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่ผู้ผลิตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ได้ในช่วงระยะเวลาของการผลิต ต้นทุนคงที่แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ต้นทุนคงที่ที่เป็นเงินสด และไม่เป็นเงินสด (เพียงแข สุขสวัสดิ์, 2550)

1.1.1 ต้นทุนคงที่ที่เป็นเงินสด หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ผู้ผลิตจะต้องจ่ายในรูปของเงินสดในจำนวนที่คงที่ เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าภาษีที่ดิน เป็นต้น

1.1.2 ต้นทุนคงที่ที่ไม่เป็นเงินสด หมายถึง ค่าใช้จ่ายจำนวนคงที่ที่ผู้ผลิตไม่ได้จ่ายไปจริงในรูปของเงินสด หรือเป็นค่าใช้จ่ายคงที่ประเมินได้แก่ ค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์การเกษตร ค่าเสียโอกาสของเงินลงทุนในการซื้ออุปกรณ์การเกษตร และค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดินเป็นของตนเองแต่ประเมินตามอัตราค่าเช่าที่ดินในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งการคำนวณต้นทุนคงที่ทั้งหมดต่อพื้นที่เพาะปลูก 1 ไร่ต่อปี ของการผลิตข้าว

1.2 ต้นทุนผันแปร (Variable Cost)

ต้นทุนประเภทนี้จะเป็นต้นทุนที่เปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนผลผลิต (เดช กาญจนางกูร, 2539) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการใช้ปัจจัยผันแปรในการผลิต โดยทำการวิเคราะห์ต้นทุนผันแปรทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด (รุจิรา เอี่ยมสอ้าง, 2552)

1.2.1 ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด หมายถึง ต้นทุนผันแปรที่ผู้ผลิตจ่ายออกไปจริงเป็นเงินสดจากการใช้ปัจจัยผันแปรต่าง ๆ ได้แก่ ค่าจ้างแรงงาน ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าสารเคมีคลุกเมล็ด ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช ค่าอุปกรณ์การเกษตรและวัสดุอื่น ๆ ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร เป็นต้น

1.2.2 ต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด หมายถึง ต้นทุนผันแปรที่ผู้ผลิตไม่ได้จ่ายออกไปจริงเป็นเงินสด เป็นค่าใช้จ่ายที่คิดให้กับปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่เป็นของผู้ผลิตเอง หรือที่เรียกว่า ต้นทุนค่าแรงงานของตัวเอง (Own Labor) ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในครัวเรือน ต้นทุนค่าแรงงานของตัวเองนี้เป็นต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด

1.3 ต้นทุนรวม (Total Cost)

สมศักดิ์ เพรียบพร้อม (2531) กล่าวถึงความหมายของต้นทุนรวมว่าเป็นต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสดจากการผลิตที่ประกอบด้วยต้นทุนคงที่ทั้งหมดและต้นทุนผันแปรทั้งหมด

ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity - Based Costing) หรือระบบ ABC

1. ความหมายของระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity-Based Costing)

ธนิตศักดิ์ พุฒิพัฒน์โฆษิต (2549) กล่าวว่า ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity-Based Costing) หรือ ระบบ ABC เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน ในลักษณะการบริหารงานฐานคุณค่า (Value-Based Management) ซึ่งเชื่อมโยงการบริหารระดับองค์กรลงสู่ระบบการปฏิบัติงานประจำวัน โดยพิจารณาหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานตลอด ทั้งกิจการ (Cross-Functional) ในลักษณะที่มองกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรเป็นภาพรวม (Integrated View)

Cooper (1988) ได้นำเสนอแนวคิดต้นทุนกิจกรรมว่า ทรัพยากรจะถูกใช้เมื่อกิจกรรมเกิดขึ้น และกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อผลิตสินค้าให้สมบูรณ์จึงเป็นต้นทุนที่มีมูลค่าอย่างแท้จริง

ดนุชา คุณพนิชกิจ (2548) กล่าวไว้ว่าแนวคิดต้นทุนกิจกรรมจะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อสามารถใช้สนับสนุนฝ่ายบริหารในการวางแผนและตัดสินใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์กิจการ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ประกอบการตัดสินใจในการตั้งราคาผลิตภัณฑ์ การออกแบบหรือ

ปรับเปลี่ยนรูปบแบบผลิตภัณฑ์ ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหาร แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารต้นทุนเชิงกลยุทธ์จึงมีบทบาทและทวีความสำคัญมากขึ้น

วรศักดิ์ ทุมมานนท์ (2548) ระบุว่า ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม จะเน้นการบริหารต้นทุน โดยแบ่งการดำเนินงานขององค์กรออกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ การระบุกิจกรรมจะช่วยให้ทราบว่าการดำเนินการงานของกิจการประกอบขึ้นด้วยกิจกรรมอะไรบ้าง ตลอดจนเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม รวมทั้งผลได้จากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น กิจกรรม (Activity) ในที่นี้จะหมายถึงการกระทำใดก็ตามที่เปลี่ยนทรัพยากรขององค์กร ออกมาเป็นผลได้ ขั้นตอนง่าย ๆ ของระบบ ABC จึงประกอบด้วยการกำหนดกิจกรรม การคิดต้นทุนกิจกรรม และการวัดผลการปฏิบัติงาน

2. จุดประสงค์ของระบบต้นทุนกิจกรรม (Activity Based Costing: ABC)

วรศักดิ์ ทุมมานนท์ และคณะ (2545) กล่าวถึงจุดประสงค์สำคัญของ ABC ว่าคือการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการเข้าใจพฤติกรรมต้นทุน (Cost Behavior) ทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ทำให้ทราบว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ต้นทุนฐานกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นหรือลดลง โดยการระบุกิจกรรมขององค์กร ต้นทุนกิจกรรม และตัวผลักดันต้นทุน (Cost Driver) อันจะเป็นประโยชน์ต่อการคำนวณต้นทุนผลผลิตหรือบริการและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนและการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อลดความสูญเปล่าหรือกิจกรรมที่ไม่เพิ่มค่า

3. ขั้นตอนการดำเนินการของระบบต้นทุนกิจกรรม (Activity Based Costing: ABC)

Kaplan and Cooper (1988) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับระบบต้นทุนฐานกิจกรรมไว้ในวารสาร Harvard Business Review โดยได้สนับสนุนแนวคิดต้นทุนฐานกิจกรรมทั้งในเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ ซึ่งระบุว่าระบบต้นทุนฐานกิจกรรมเป็นระบบการรวมต้นทุนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เข้าสู่กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยตัวผลักดันทรัพยากรเป็นเกณฑ์ในการกำหนดต้นทุนของกิจกรรมในกรณีที่กิจการต้องการใช้ต้นทุนเพื่อวัตถุประสงค์ใด ก็สามารถประมวลผลต้นทุนของกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์นั้น โดยอาศัยตัวผลักดันกิจกรรมเป็นเกณฑ์ในการคิดต้นทุนสำหรับขั้นตอนในการประยุกต์ต้นทุนฐานกิจกรรมของธุรกิจประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งการดำเนินงานขององค์กรออกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานว่าประกอบด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง ตลอดจนเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปเป็นลำดับขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของระบบ หรือสิ่งที่จะต้องการคิดต้นทุน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์กิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมต้นทุนการใช้ทรัพยากรและคิดเข้าศูนย์กิจกรรม

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดตัวผลักดันกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 5 คำนวณต้นทุนฐานกิจกรรมเข้าสิ่งที่ต้องการคิดต้นทุน

โดยรายละเอียดแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของระบบ หรือสิ่งที่จะต้องการคิดต้นทุน (Activities Based Costing Objective)

วัตถุประสงค์ของระบบเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึง โดยทั่วไปจะกำหนดจากความต้องการใช้ข้อมูลต้นทุนของกิจการแห่งนั้น ถ้ากำหนดวัตถุประสงค์มากขึ้นเพียงใดก็จะทำให้มีขอบเขตการประยุกต์ใช้กว้างขวางมากขึ้นซึ่งส่งผลให้ต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการวางระบบมากขึ้นเช่นกัน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์กิจกรรม (Activity Analysis)

การวิเคราะห์กิจกรรม หมายถึง กระบวนการศึกษาลักษณะการดำเนินงานเพื่อระบุอธิบาย จำแนก และประเมินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานนั้น ซึ่งแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เพื่อระบุกิจกรรม (Indentify Activities)

เนื่องจากธุรกิจแต่ละแห่งมีเป้าหมายและลักษณะการดำเนินงานรวมทั้งสิ่งที่ต้องการคิดต้นทุนที่แตกต่างกัน จึงต้องมีการศึกษาลักษณะการดำเนินงานเพื่อระบุกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องการคิดต้นทุนของธุรกิจแห่งนั้น โดยเฉพาะกิจกรรมเหล่านี้อาจจำแนกได้ 2 ประเภท คือ

1.1 กิจกรรมหลัก (Primary Activities) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุสิ่งที่ต้องการคิดต้นทุนที่กำหนดไว้

1.2 กิจกรรมรอง (Secondary Activities) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมหลักให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การวิเคราะห์ระดับกิจกรรม (Activities Hierarchy)

เป็นการวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อต้นทุนและผลได้อันเกิดจากกิจกรรมนั้น การวิเคราะห์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ตัวผลักดันกิจกรรม ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้ (วรศักดิ์ ทุมมาศักดิ์, 2544)

2.1 กิจกรรมระดับหน่วย (Unit Level Activities) กิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งที่มีการผลิตสินค้าหนึ่งหน่วย จะผันแปรโดยตรงกับปริมาณการผลิตและยอดขาย

2.2 กิจกรรมระดับกลุ่ม (Batch Level Activities) กิจกรรมนี้จะเกิดขึ้นสำหรับแต่ละ Batch ของการผลิตหรือการให้บริการ ซึ่งจำนวนครั้งที่ทำกิจกรรมจะผันแปรโดยตรงกับจำนวน Batch และไม่ได้มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับจำนวนหน่วยแต่ละ Batch

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2.3 กิจกรรมระดับสินค้า (Product Level Activities) กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ทำโดยรวมโดยมีเครือข่ายความสัมพันธ์กันเพื่อให้การผลิตทันต่อเวลาและสามารถขายสินค้าแต่ละชนิดได้ และไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับปริมาณการผลิต

2.4 กิจกรรมระดับอำนวยการ (Organizational Level Activities) กิจกรรมนี้จะเกิดเพื่อการบริการหรือเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนการดำเนินงานการทำงานขององค์กร

สมยศ น้อยสุข และคณะ(2549) ได้ศึกษารายการต้นทุนและตัวผลักดันต้นทุนของกิจกรรมระดับต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังตัวอย่างในตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 ตัวอย่างของกิจกรรมต้นทุนและตัวผลักดันต้นทุนของธุรกิจในระดับต่าง ๆ (สมยศ น้อยสุข และคณะ, 2549)

ระดับกิจกรรม	ความสัมพันธ์ของรายการที่มีต่อกิจกรรม	รายการต้นทุน	ตัวผลักดันต้นทุน
1. ตามหน่วยผลิต (Unit Level)	เกิดขึ้นตามจำนวนหน่วยของสินค้า	วัตถุดิบทางตรง ค่าแรงทางตรง ค่าเสื่อมราคา-เครื่องจักร	จำนวนวัตถุดิบ ชั่วโมงแรงงาน ปริมาณการผลิต
2. ตามกลุ่ม/ คำสั่ง (Batch Level)	เกิดขึ้นตามกลุ่ม/ คำสั่ง	การสั่งซื้อ ต้นทุนจัดเตรียมเครื่องจักร (Set Up Cost) ต้นทุนการตรวจสอบ ต้นทุนการขนย้ายวัตถุดิบ	จำนวนที่สั่งซื้อ จำนวน Batch หรือ จำนวนครั้งที่ Set up จำนวนหน่วยในการตรวจสอบ จำนวนวัตถุดิบต่อ Lot
3. ตามกระบวนการผลิต (Process Level) หรือ กลุ่มผลิตภัณฑ์ (Product Line)	สนับสนุนตามกระบวนการผลิตหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์	ต้นทุนทางวิศวกรรม ค่าซ่อมบำรุงเครื่องจักร ค่าใช้จ่ายการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์	จำนวนใบสั่งทางวิศวกรรม จำนวนครั้งในการซ่อมบำรุง เวลาที่ใช้ในการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์
4. ตามกิจกรรมรวมขององค์กร (Organizational Level)	สนับสนุนการผลิตหรือการให้บริการโดยรวม	ค่าเสื่อมราคา-อาคาร เงินเดือนผู้บริหารโรงงาน ค่าโฆษณา	เนื้อที่ (ตารางฟุต) จำนวนคน สัดส่วนที่กำหนด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ตารางที่ 2-1 แสดงให้เห็นถึงผลที่ได้จากการทำกิจกรรม (Output Measure) ที่สัมพันธ์กับจำนวนกิจกรรมในแต่ละระดับ ซึ่งรายการที่ปรากฏตามตัวอย่างนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของธุรกิจนั้น ๆ

3. การวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม (Value Activities)

ในทุกหน่วยงานมีหน้าที่สร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ โดยจะต้องทำการจำแนกว่ากิจกรรมใดเป็นกิจกรรมเพิ่มคุณค่า และกิจกรรมใดเป็นกิจกรรมไม่เพิ่มคุณค่า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานต่อไป

การวิเคราะห์กิจกรรมนอกจากจะทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ควรมีการวิเคราะห์และระบุว่ากิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่เพิ่มคุณค่า (Value Added Activity) หรือกิจกรรมที่ไม่เพิ่มคุณค่า (Non Value Added Activity)

กิจกรรมที่เพิ่มคุณค่า (Value Added Activity) หมายถึง กิจกรรมที่ทางองค์กรตระหนักว่ามีคุณค่าต่อการดำเนินการกิจการไม่สามารถตัดออกได้แต่กิจกรรมที่ไม่เพิ่มคุณค่าจะเป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ จึงควรลดหรือตัดออกโดยเร็วเพราะจะส่งผลให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

การวิเคราะห์กิจกรรมลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการวัดประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากร ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้บริหารพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยจะให้ความสนใจกิจกรรมที่เพิ่มคุณค่าและทำการกำจัดกิจกรรมที่ไม่เพิ่มคุณค่าเนื่องจากกิจกรรมที่ไม่เพิ่มคุณค่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นโดยไม่จำเป็น

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมต้นทุนการใช้ทรัพยากรและคิดเข้าศูนย์กิจกรรมในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การกำหนดศูนย์กิจกรรมและการรวมต้นทุนเข้าศูนย์กิจกรรม โดยสามารถแสดงการคิดต้นทุนฐานกิจกรรมจากระบบบัญชีแยกประเภทดังภาพที่ 2-3

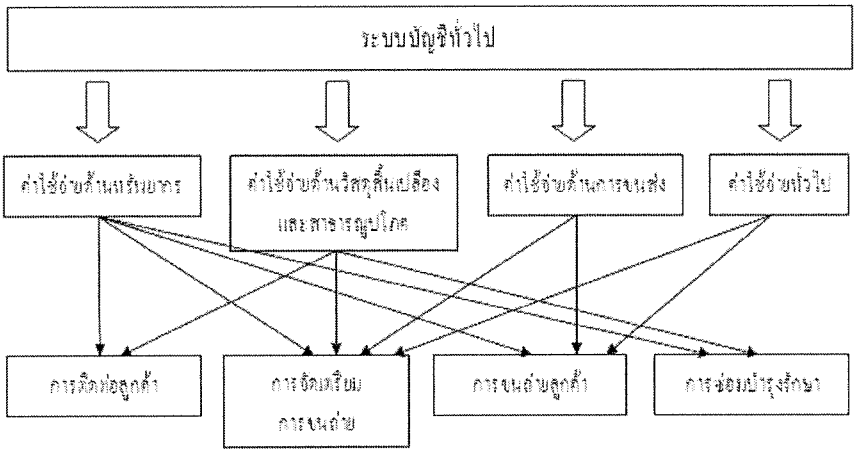

ภาพที่ 2-3 การคิดต้นทุนฐานกิจกรรมจากระบบบัญชีแยกประเภท (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2544)

1. การกำหนดศูนย์กิจกรรม หลังจากที่ดำเนินการวิเคราะห์กิจกรรมเสร็จสิ้น จะพบว่ามีกิจกรรมย่อย ๆ เป็นจำนวนมากที่อยู่ในแต่ละกิจกรรมหลัก ยิ่งธุรกิจมีขนาดใหญ่เท่าใด ยิ่งมีกิจกรรมดำเนินการมากขึ้นเท่านั้น การจะนำกิจกรรมทั้งหมดที่สำรวจได้มาคำนวณต้นทุนฐานกิจกรรมทุกรายการย่อมเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ผู้วางระบบจึงต้องดำเนินการรวบรวมกิจกรรมย่อยเหล่านี้ไว้ในศูนย์กิจกรรม (Activity Center) เพื่อให้ง่ายต่อการคำนวณ

2. การรวมต้นทุนเข้าศูนย์กิจกรรม เนื่องจากกิจการทั่วไปจะบันทึกการรวบรวมต้นทุนฐานกิจกรรมจากรายการต้นทุนต่าง ๆ (Cost Element) ที่อยู่ในระบบบัญชีแยกประเภทของบริษัท ซึ่งไม่ได้บันทึกรายการต้นทุนการใช้ทรัพยากรเข้าสู่กิจกรรมโดยตรง จึงต้องมีการแยกต้นทุนดังกล่าวเข้ากิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัย ตัวผลักดันทรัพยากร โดยอาจจัดกลุ่มรายการต้นทุนที่มีลักษณะเดียวกัน หรือสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มต้นทุน (Cost Pool) แล้วพิจารณาสิ่งที่ต้องการคิดต้นทุน (Cost Driver) ที่สำคัญกับกลุ่มต้นทุน (Cost Pool)

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดตัวผลักดันกิจกรรม (Cost Driver)

ตัวผลักดันต้นทุน คือ เหตุการณ์หรือปัจจัยที่ทำให้ต้นทุนรวมของกิจกรรมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดต้นทุน การปฏิบัติกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ตามมา โดยในแต่ละกิจกรรมอาจมีตัวผลักดันต้นทุนได้มากกว่า 1 ชนิด การวิเคราะห์ตัวผลักดันต้นทุนจะเน้นการระบุสาเหตุที่ทำให้เกิดต้นทุนกิจกรรมนั้น ๆ ขึ้น (Root Cause) ตัวผลักดันต้นทุนจะเกิดขึ้นก่อนการปฏิบัติกิจกรรมเสมอ จึงควรมีการกำหนดตัวผลักดันต้นทุน (Cost Driver) ให้ได้ก่อนที่จะลงมือพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ แล้วจึงทำการขจัดต้นทุนที่ไม่เพิ่มค่าหรือไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ออกไป ซึ่งการจะกำหนดตัวผลักดันต้นทุนได้อย่างเหมาะสมนั้นควรกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญในหน้าที่งานด้านต่าง ๆ จากทุก ๆ ฝ่ายในองค์กร เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเกี่ยวกับความสลับซับซ้อนในด้านต่าง ๆ ที่อยู่เบื้องต้นหลังจากการเกิดต้นทุนกิจกรรม (Complexity Factors) ดังตารางที่ 2-2

ตารางที่ 2-2 การกำหนดตัวผลักดันกิจกรรม (Cost Driver) (สมยศ น้อยสุข และคณะ, 2549)

ประเภทต้นทุน		**ตัวผลักดันกิจกรรม**
ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร	เงินเดือนพนักงาน	การปฏิบัติงาน (%)
	ค่าตอบแทนพนักงาน	การปฏิบัติงาน (%)
	ค่าสวัสดิการและอบรมพัฒนา	การปฏิบัติงาน (%)
	เงินสมทบกองทุน	การปฏิบัติงาน (%)
	ประกันสังคม-หน่วยงาน	

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

ประเภทต้นทุน		ตัวผลักดันกิจกรรม
ค่าใช้จ่ายด้านวัสดุสิ้นเปลือง และสาธารณูปโภค	ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษา ค่าวัสดุสิ้นเปลือง ค่าสาธารณูปโภค (น้ำจืด)	เวลาการทำงาน (นาที) ปริมาณการใช้งาน (%) ปริมาณการใช้งาน (ตัน)
ค่าใช้จ่ายด้านการขนส่ง	ค่าแรงต่อน้ำหนักสินค้า ค่าแรงดูแลสินค้า ค่าเรือลากจูงทุ่น ค่าบริหารรถจักรกลหนัก ค่าเรือประจำข้างทุ่น ค่าน้ำมัน ค่าน้ำมันหล่อลื่น	ปริมาณสินค้า (ตัน) ปริมาณสินค้า (ตัน) ปริมาณสินค้า (ตัน) ปริมาณสินค้า (ตัน) ปริมาณการใช้งาน (วัน) ปริมาณการใช้งาน (ลิตร) ปริมาณการใช้งาน (ลิตร)
ค่าใช้จ่ายทั่วไป	ค่าเสื่อมราคา (ทุ่น, เครื่องจักร) ค่าเสื่อมราคา (วัสดุอุปกรณ์) ค่าเบี้ยประกัน ค่าพาหนะเดินทาง (เรือรับ-ส่งพนักงาน)	อายุของทรัพย์สิน (วัน) อายุของทรัพย์สิน (วัน) มูลค่าทรัพย์สิน (%) ปริมาณการใช้งาน (เที่ยว)

ขั้นตอนที่ 5 คำนวณต้นทุนฐานกิจกรรมเข้าสิ่งที่ต้องการคิดต้นทุน

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการซึ่งต้องอาศัยขั้นตอนที่ 1-4 ซึ่งทำให้ผู้วางระบบทราบถึงรายละเอียดกิจกรรม ตัวผลักดันต้นทุนก่อนว่ามีอะไรบ้าง แล้วจึงสามารถกำหนดตัวผลักดันกิจกรรมและคำนวณอัตราต้นทุนกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

ประโยชน์ของต้นทุนกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

1. การคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์

มนัสชนก จงประสิทธิ์พร (2006) ได้ศึกษาการคำนวณต้นทุนของผลิตภัณฑ์ในชิ้นส่วนประกอบรถจักรยานยนต์ระหว่างต้นทุนกิจกรรมกับต้นทุนตามหน่วยการผลิตแบบเดิม วิเคราะห์ได้ว่าระบบต้นทุนแบบเดิมมีมูลค่าต้นทุนสูงกว่าต้นทุนกิจกรรมร้อยละ 22 และร้อยละ 24 โดยข้อมูลที่ศึกษาสามารถช่วยในการตัดสินใจเสนอราคาต่อลูกค้าได้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2. การบริหารเงินสดและสภาพคล่องทางการเงิน

ต้นทุนกิจกรรมช่วยในการบริหาร โดย Adams (1996) ได้ศึกษาโดยนำแนวคิดบัญชีต้นทุนกิจกรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมประกันชีวิต ซึ่งพบว่าประโยชน์ที่ได้ คือ สามารถให้ข้อมูลต้นทุนที่เที่ยงตรงมากขึ้น มองเห็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ได้ใกล้เคียงมากขึ้นและให้ข้อมูลที่ดีกว่าในการวางแผนกลยุทธ์ในการตัดสินใจทางธุรกิจ และพบว่าระบบต้นทุนฐานกิจกรรมสามารถให้ข้อมูลการจัดการกิจกรรมและบรรลุเป้าหมายของกลยุทธ์ในระยะยาวได้ดีกว่า

3. การควบคุมต้นทุน

Kim and Ballard (2001) ศึกษาลดต้นทุนโดยใช้ระบบ Lean เพื่อลดความสูญเปล่าโดยใช้หลักการบัญชีต้นทุนกิจกรรมเข้ามาวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนที่แท้จริงก่อน ทำให้องค์กรได้มองเห็นถึงศักยภาพในการลดต้นทุนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และการที่บริหารได้รับข้อมูลที่ถูกต้องอันจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการบริหารกิจกรรม เพื่อลดการเกิดความสูญเปล่าให้เหลือน้อยที่สุดหรือให้หมดไป

4. การตัดสินใจ

จักร ติงศภัทิย์ (2552) กล่าวไว้ว่าต้นทุนฐานกิจกรรมช่วยให้แก้ไขปัญหาการปันส่วนค่าใช้จ่ายการผลิตที่ไม่ถูกต้องเที่ยงตรงให้หมดไปจากระบบต้นทุนมาตรฐาน ด้วยการติดตามต้นทุนสนับสนุนและต้นทุนทางอ้อมไปจนถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้ทรัพยากรร่วมขององค์กร

การบริหารกิจกรรม เป็นการวิเคราะห์สาเหตุของการเกิดต้นทุน (Cost Driver Analysis) การวิเคราะห์กิจกรรม (Activity Analysis) และการวัดผลการปฏิบัติงาน (Performance Measurement) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณค่าในตัวสินค้าและบริการที่ลูกค้าจะได้รับและผลกำไรที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ การบริหารต้นทุนกิจกรรมจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากระบบต้นทุนฐานกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การจัดโครงสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรแบบใหม่ ให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการปฏิบัติกิจกรรมและความสอดคล้องต้องกันระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับเวลา ต้นทุน คุณภาพและความยืดหยุ่น เพื่อการพัฒนาความมีประสิทธิผลของกิจกรรมต่าง ๆ และเพื่อให้เห็นถึงสาเหตุของการเกิดต้นทุนได้อย่างเด่นชัดเจน อีกทั้งยังเป็นตัวเชื่อมโยงการวางแผนกับการปฏิบัติงานที่จะช่วยให้ระบบการสนับสนุนการตัดสินใจทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการลดต้นทุนให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมและการสร้างกำไรสูงสุดให้แก่กิจการ

การค้นหาปัจเจกและกลุ่มศักยภาพชุมชนด้วยการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก: Snowball Sampling Technique

งานวิทยานิพนธ์นี้เป็นการใช้หลักการแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างและการจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยวิธีการเลือกตัวอย่างสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เพื่อสะดวกในการสำรวจและค้นหากลุ่มผู้สนใจอย่างเจาะจง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) หมายถึง ส่วนหนึ่งของประชากรที่นำมาศึกษาซึ่งเป็นตัวแทนของประชากร การที่กลุ่มตัวอย่างจะเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรเพื่อการอ้างอิงไปยังประชากรอย่างน่าเชื่อถือได้นั้น จะต้องมีการเลือกตัวอย่างและขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ซึ่งจะต้องอาศัยสถิติเข้ามาช่วยในการสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (ธัชพนธ์ โชคสุชาติ, 2554)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) หมายถึง กลุ่มสมาชิกที่ถูกเลือกมาจากประชากรด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งเพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษาและเก็บข้อมูล (เอมอร จังศิริพรปกรณ์, 2554)

สรุปคือ กลุ่มตัวอย่าง (Sample) หมายถึง ตัวแทนของประชากรที่ถูกคัดเลือกมาจากวิธีการที่เชื่อถือได้และทุกคนยอมรับจากผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้น

2. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างจะสามารถช่วยให้นักวิจัยเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนักวิจัย หากมีการเลือกใช้เทคนิคในการสุ่มตัวอย่างที่ถูกต้องตามหลักการ โดยศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์ (2538) ได้แบ่งเทคนิคการสุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ชนิดใหญ่ ๆ ไว้ดังนี้

2.1 การสุ่มที่คำนึงถึงความน่าจะเป็นในการสุ่ม (Probability Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงความน่าจะเป็นของแต่ละหน่วยประชากรที่จะได้รับการเลือก ซึ่งจะเป็นไปในแบบสุ่มไม่เฉพาะเจาะจง เพื่อนำผลไปใช้สรุปอ้างอิงถึงประชากรเป้าหมาย

2.2 การสุ่มที่ไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็นในการสุ่ม (Non-Probability Sampling) เป็นการการสุ่มแบบไม่คำนึงถึงว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเลือกมานั้นจะมีความน่าจะเป็นหรือโอกาสที่จะได้รับเลือกมานั้นเป็นเท่าใด เป็นการสุ่มตัวอย่างที่ขึ้นอยู่กับการควบคุม หรือการตัดสินใจของผู้วิจัยเป็นอย่างมาก การสุ่มแบบนี้จะทำให้เกิดความลำเอียงในการสุ่มตัวอย่างได้ง่าย ซึ่งประกอบด้วย

2.2.1 การสุ่มโดยความบังเอิญ (Accidental Sampling) เป็นการสุ่มจากสมาชิกของกลุ่มประชากรเป้าหมายเท่าที่จะหาได้

2.2.2 การสุ่มแบบโควต้า หรือการสุ่มโดยกำหนดสัดส่วน (Quota Sampling) เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกประชากรออกเป็นส่วน ๆ ตามระดับของตัวแปรที่จะรวบรวม หรือระดับตัว

แปร ที่สนใจโดยสมาชิกที่อยู่แต่ละส่วน หลังจากนั้นเลือกสมาชิก แต่ละส่วน ตามโควต้าที่กำหนดไว้โดยไม่มีการสุ่ม

2.2.3 การสุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้วิจัยในการกำหนดสมาชิก ของกลุ่มประชากรที่จะมาเป็นสมาชิกในกลุ่มตัวอย่าง

2.2.4 การสุ่มแบบใช้ความสะดวก (Accessible Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยถือเอาความสะดวกหรือง่ายต่อการรวบรวมข้อมูลเป็นสำคัญ

2.2.5 การสุ่มแบบลูกโซ่ หรือการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยการแนะนำของหน่วยตัวอย่างที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว ต่อไปกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนที่ต้องการ

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2554) ได้กล่าวถึงการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก หรือ Snowball Sampling Technique ว่าเป็นการออกแบบเทคนิคการวิจัยที่เป็นที่นิยมมากวิธีหนึ่งที่ผสมผสานลงไปได้ในหลายขั้นตอนของการวิจัยแบบต่าง ๆ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นการวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยเชิงคุณภาพในทุกสาขา ซึ่งมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น การสุ่มแบบลูกโซ่ การสุ่มแบบแนะนำปากต่อปาก การอ้างอิงต่อเนื่องแบบปากต่อปาก การสะสมแบบก้อนหิมะ เป็นต้น

3. โอกาสในการเลือกใช้การอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก: Snowball Sampling Technique

3.1 เดินสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคนและการรวมกลุ่มแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยเริ่มต้นจากการเข้าสู่ชุมชนและทำงานวิจัยในชุมชนที่ไม่มีข้อมูลดังที่ต้องการมาก่อน เพื่อเรียนรู้ผู้คน เรียนรู้ชุมชน พร้อมไปกับรวบรวมข้อมูล ศึกษาและรวบรวมกลุ่มคนที่อยู่ในความสนใจของการดำเนินการวิจัย

3.2 เดินสำรวจและประสานงานชุมชนในสถานการณ์จำเพาะ ใช้วิธีการสำรวจและประสานงานชุมชนในชุมชนที่มีประสบการณ์ทำงานและดำเนินการวิจัย ตลอดจนมีข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

3.3 เดินสำรวจและประสานงานชุมชนเพื่อเข้าถึงกลุ่มความสนใจในชุมชนเมืองและในสังคมที่หลากหลายซับซ้อนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ใช้วิธีการสำรวจและค้นหากลุ่มผู้สนใจอย่างอย่างเจาะจงจำเพาะกลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรง

3.4 เตรียมจัดเวทีชุมชนและเตรียมกลุ่มผู้มีส่วนร่วมให้มีความเหมาะสม ใช้วิธีการเดินเรียนรู้ความหลากหลายในชุมชนให้ครอบคลุมความเป็นจริงของชุมชน ในทุกๆกลุ่มคน พร้อมกับประสานงานและเตรียมการจัดเวทีวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไปให้เหมาะสม ซึ่งโอกาสในการเลือกใช้การอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปากสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2-4

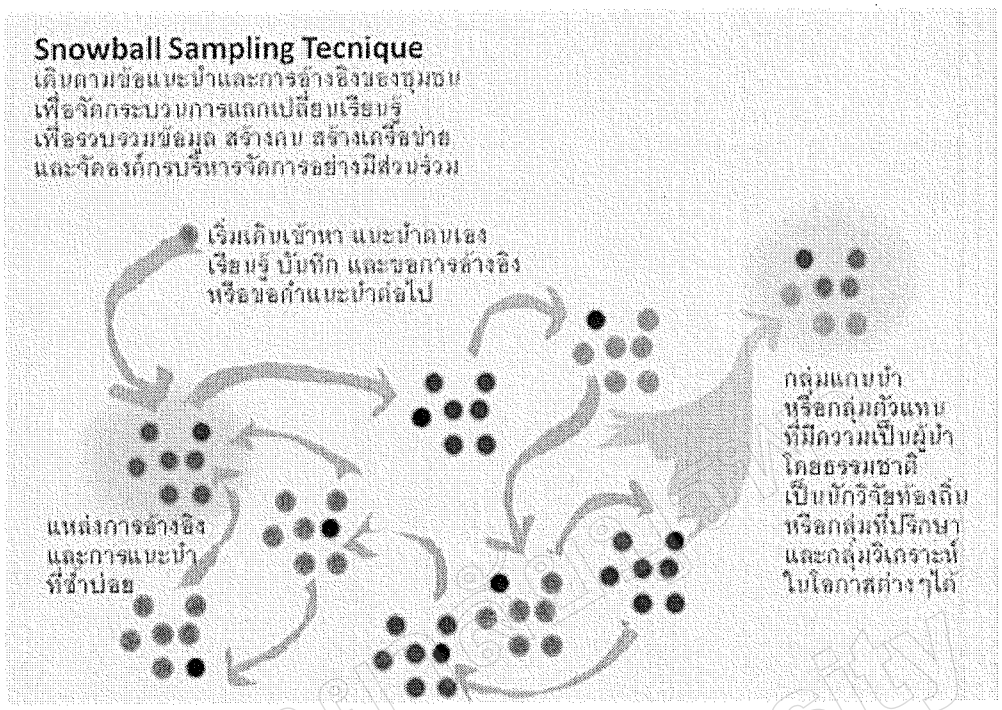

ภาพที่ 2-4 โอกาสในการเลือกใช้การอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (วิรัตน์ คำศรีจันทร์, 2554)

4. ความเพียงพอและเกณฑ์การหยุดกระบวนการ

4.1 ถือจำนวนที่ต้องการเป็นเกณฑ์ จะดำเนินการไปตามจำนวนที่กำหนดไว้ตามหลักเกณฑ์ของทีมวิจัยและชุมชน เช่น 5-20 คน หรือตัวแทนของกลุ่ม 5-10 กลุ่ม เป็นต้น

4.2 ถือการครอบคลุมเชิงพื้นที่เป็นเกณฑ์ คือการดำเนินการจนครบตามพื้นที่ที่ต้องการข้อมูล

4.3 ถือความครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นเกณฑ์ คือการกำหนดไปตามประเด็นที่ค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในลักษณะต่าง ๆ

4.4 ถือความอิ่มตัวของข้อมูลเป็นเกณฑ์ คือ การดำเนินการเดินสำรวจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระทั่งข้อมูลที่ได้รับนั้นมีลักษณะซ้ำ ๆ กัน สื่อสะท้อนให้ทราบว่าข้อมูลที่เกิดขึ้นมีความอิ่มตัวเพียงพอและควรจะหยุดดำเนินการเดินสำรวจและค้นหากลุ่มตัวอย่างต่อไป

4.5 ถือความอิ่มตัวของบุคคลอ้างอิงเป็นเกณฑ์ เป็นการดำเนินการจนกระทั่งครอบคลุมขอบเขตเชิงเนื้อหาที่ต้องการ

4.6 ถือความเหมาะสมตามเงื่อนไขของชุมชนและกลุ่มผู้วิจัยเป็นเกณฑ์ คือ การดำเนินการไปตามความเหมาสมของเงื่อนการปฏิบัติและสามารถดำเนินการได้อีกอยู่เสมอ

5. ประโยชน์และข้อดีของวิธีสำรวจและเข้าถึงชุมชนด้วยการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก: Snowball Sampling Technique

5.1 สามารถเข้าถึงกลุ่มที่มีความสนใจด้วยการพูดคุยแบบอย่างเป็นกันเอง แสดงถึงความเคารพซึ่งกันและกันมากกว่าการสื่อสารและติดต่อกันผ่านสื่อและการสื่อสารอย่างเป็นทางการ ทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง

5.2 นำไปสู่การเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ไปด้วยกัน ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และส่งเสริมแรงผลักดันในการจัดการตนเองของชุมชนให้เกิดขึ้นไปด้วย

5.3 สามารถรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ที่จะนำไปสู่การติดต่อประสานงาน สื่อสาร นัดหมายและเตรียมการจัดเวทีชุมชนต่อไปได้อย่างเหมาะสมกับสภาพชุมชนมากที่สุดโดยไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่เป็นทางการเข้ามาเกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สนั่น เถาชารี และระพีพันธ์ ปิตาตะโส (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และเสนอแนะแนวทางการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยใช้วิธีการสำรวจจำนวนผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) แล้วเลือกจำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มโดยการคำนวณจำนวนตัวอย่างตามหลักการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จากนั้นวัดประสิทธิภาพของระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าวโดยการใช้ SCOR Model และการวิเคราะห์ต้นทุน โลจิสติกส์โดยวิธีต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity Based Costing หรือ ABC) ผลการศึกษาพบว่าพบว่ามีกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของโซ่อุปทานข้าว คือ กลุ่มผู้ผลิตข้าวเปลือก ประกอบด้วย เกษตรกร กลุ่มผู้จัดหาข้าวเปลือก ประกอบด้วย พ่อค้าคนกลาง กลุ่มเกษตรกร ตลาดกลาง กลุ่มผู้ผลิตข้าวสาร ประกอบด้วย โรงสีข้าว สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มผู้จำหน่ายข้าวสาร ประกอบด้วย พ่อค้าส่งออก หยง พ่อค้าขายส่ง/ ขายปลีก โดยต้นทุนโลจิสติกส์ที่เกิดในแต่ละกลุ่มของโซ่อุปทานข้าวมีความแตกต่างกันแต่ต้นทุนโลจิสติกส์ที่มีมูลค่ามากของเกือบทุกกลุ่ม คือ ต้นทุนการขนส่ง ดังนั้นจึงควรมุ่งเน้นการบริหารจัดการการขนส่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโดยรวมของระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทานข้าว

นราพันธ์ จันทร์กระจาย และคณะ (2553) ศึกษาเรื่องการประยุกต์วิธีวิเคราะห์ต้นทุนฐานกิจกรรมเพื่อศึกษาต้นทุนโลจิสติกส์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาต้นทุนโลจิสติกส์ และการบริหารจัดการต้นทุนโลจิสติกส์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยประยุกต์วิธีวิเคราะห์ต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity Base Costing) เพื่อให้ทราบ

โครงสร้างต้นทุน อันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาหรือลดต้นทุนโลจิสติกส์ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์จานวน 38 ราย ผลจากการศึกษาพบว่าต้นทุนโลจิสติกส์ที่ทำการผลิตข้าวอินทรีย์ในปีเพาะปลูก พ.ศ.2553/ 2554 คิดเป็นร้อยละ 8.04 ของมูลค่าขายทั้งหมด โดยแบ่งต้นทุนโลจิสติกส์รวมออกเป็น 4 ส่วนคือ ต้นทุนด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต คิดเป็นร้อยละ 4.21 ถือได้ว่าเป็นต้นทุนที่สูงที่สุด ต้นทุนการเคลื่อนย้ายสินค้าภายในพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 2.26 ต้นทุนการขนส่งคิดเป็นร้อยละ 1.05 และต้นทุนคลังสินค้าและการจัดการคลังสินค้าคิดเป็นร้อยละ 0.55 ตามลำดับ จากผลการศึกษาทำให้ผู้ผลิตสามารถทราบโครงสร้างต้นทุนโลจิสติกส์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปสู่การตัดสินใจในการลดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าได้

ศศิธร อ่อนสนิท (2554) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การลดต้นทุนโลจิสติกส์โดยใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (ABC) กรณีศึกษา: บริษัท จอห์นสัน คอนโทรล แอนด์ ซัมมิทอินทิเรียส์ จำกัด เพื่อศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานด้านโลจิสติกส์และวิเคราะห์การลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์ โดยใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรมและการรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องของบริษัทและการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ในบริษัท ผลการวิจัยพบว่าบริษัทมีการวิเคราะห์กิจกรรมตามฝ่าย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ การระบุกิจกรรม การรายงานกิจกรรม และตัวผลักดันต้นทุนกิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์จำแนกกิจกรรมด้านโลจิสติกส์โดยใช้แผนผังสายธารคุณค่า (VSM) จากการนำข้อมูลมาวิเคราะห์กิจกรรมด้านโลจิสติกส์ ทำให้สามารถแยกกิจกรรมย่อยได้ทั้งหมด 43 กิจกรรม แบ่งเป็นกิจกรรมที่เพิ่มมูลค่าแก่องค์กร 13 กิจกรรม กิจกรรมที่ไม่เพิ่มมูลค่าแก่องค์กรแต่จำเป็น 18 กิจกรรม กิจกรรมที่ไม่เพิ่มมูลค่าแก่องค์กร 12 กิจกรรม จากนั้นนำทรัพยากรทั้ง 4 ด้าน มาใช้ในการคำนวณต้นทุนโลจิสติกส์ การนำระบบต้นทุนฐานกิจกรรมมาใช้นี้จะทำให้บริษัทสามารถทราบต้นทุนที่แท้จริงของกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ ซึ่งแนวทางในการลดต้นทุนในการวิจัยนี้ได้เสนอ 3 แนวทาง คือ การลดต้นทุนด้านทรัพยากร การลดต้นทุนกิจกรรมการบรรจุถุงพลาสติกหีบห่อ และการลดต้นทุนโดยการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้บริษัทสามารถลดต้นทุนลงได้และเพิ่มผลกำไรขึ้น

บุณฑรี จันทร์กลับ (2550) ได้ทำการการวิเคราะห์โซ่คุณค่าของข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง เพื่อศึกษาและวิเคราะห์โซ่คุณค่าของข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากผนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอาศัยข้อมูลดังนี้คือ ข้อมูลภาพรวมทั่วไปของโซ่คุณค่าของข้าวในพื้นที่ศึกษา ข้อมูลต้นทุน รายได้ และจำนวนผลผลิตของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลระยะเวลา และกิจกรรมการดำเนินงาน ของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยตรงด้วยการใช้แบบสอบถาม และการสัมมนากลุ่มย่อย และพบว่าต้นทุนหลักของโซ่คุณค่าของข้าว คือ ต้นทุนค่าข้าวที่นำมาเป็นวัตถุดิบหลัก โดยการถือครองสต็อก

ข้าว จะมีเพียงโรงสีและผู้ค้าที่จะถือครองสต็อกข้าว ส่วนด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าโรงสีเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีอำนาจที่สุดในโซ่คุณค่า ซึ่งจากการวิเคราะห์ปัญหาพบว่าเจอปัญหาอยู่ 4 ประการหลัก คือ 1. ภาวการณ์ขาดทุนของชาวนาในพื้นที่นอกเขตชลประทาน 2. ภาคการผลิตในพื้นที่ ยังคงมีสัดส่วนของกำไรและได้รับการประเมินประสิทธิภาพที่ต่ำ 3. การมีต้นทุนการถือครองสต็อกข้าวที่สูงในโซ่คุณค่าในพื้นที่ลุ่มน้ำปากผนัง และ 4. การขาดความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับประสิทธิภาพและคุณภาพภายในโซ่คุณค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโซ่คุณค่าของข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากผนังควรได้รับการปรับปรุงและยกระดับอย่างจริงจังเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

อินทิรา มูลศาสตร์ (2547) ศึกษาการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดยวิธีการผลิตแบบข้าวทั่วไป และแบบข้าวอินทรีย์ ในจังหวัดสุรินทร์ ปีการเพาะปลูก 2545/ 2546 เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรที่ผลิตข้าวทั่วไปเปรียบเทียบกับเกษตรกรที่ผลิตแบบข้าวอินทรีย์ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างในตำบลทมอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 60 ราย แบ่งออกเป็นเกษตรกรที่ทำการผลิตข้าวทั่วไป จำนวน 30 ราย และเกษตรกรที่ทำการผลิตข้าวอินทรีย์ จำนวน 30 ราย ผลการศึกษาพบว่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของการผลิตข้าวทั่วไป 384 กิโลกรัม แบบข้าวอินทรีย์ 309.2 กิโลกรัม การผลิตข้าวทั่วไปมีต้นทุนการผลิตทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ คือ 1,828.6 บาท การผลิตข้าวอินทรีย์มีต้นทุนการผลิตทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 1,915.1 บาท จะเห็นได้ว่าข้าวอินทรีย์มีผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าข้าวทั่วไปถึงเกือบ 100 กิโลกรัม แต่ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์สูงกว่าข้าวทั่วไป ผลตอบแทนที่ได้รับ พบว่ารายได้เฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรที่ผลิตข้าวทั่วไปเท่ากับ 2,252.1 บาท รายได้เฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรที่ผลิตข้าวอินทรีย์เท่ากับ 3,092.1 บาทซึ่งเกษตรกรที่ผลิตข้าวอินทรีย์มีรายได้สูงกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวทั่วไป เนื่องจากข้าวอินทรีย์ขายได้ราคา 10 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนข้าวทั่วไปราคา 5.9 บาทต่อกิโลกรัม สรุปได้ว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวอินทรีย์ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำกว่าเกษตรกรที่ผลิตข้าวทั่วไปและต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์สูงกว่าการผลิตข้าวทั่วไป ซึ่งมีตลาดรองรับโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงเสนอว่าการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ทำได้ แต่ราคาต้องสูงกว่าข้าวทั่วไป

กาญจนา ขันคา (2555) ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบต้นทุน รายได้และค่าใช้จ่าย ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวในกลุ่มภาคเหนือตอนบน (4 ศูนย์ภาคเหนือตอนบน) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบต้นทุน รายได้ และค่าใช้จ่าย ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และวิเคราะห์ประสิทธิภาพของ ต้นทุน รายได้ และค่าใช้จ่าย ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ได้แก่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลาปาง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพะเยา และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้อัตราส่วนทางการเงินในระหว่างปี พ.ศ. 2550-2553 ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวทั้ง 4 ศูนย์ ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวทั้ง 4 ศูนย์ มีสภาพคล่องอยู่

ในระดับใกล้เคียงกัน คือ มีอัตราส่วนทุนหมุนเวียนมากเป็น 2 เท่าต่อหนี้สินหมุนเวียนและมีอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดาเนินงานเป็น 1 เท่าต่อหนี้สินหมุนเวียน ด้านความสามารถในการบริหารสินทรัพย์ พบว่าศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ มีอัตราส่วนการหมุนเวียนของสินค้าน้อยที่สุด ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลาปางมีการหมุนเวียนของสินค้าที่ดีที่สุด ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพะเยา มีอัตราส่วนการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวมที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่มีความสามารถในการทากำไรได้ดีที่สุด ความสามารถในด้านประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์สานักเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า ค่าเฉลี่ยของอัตราส่วนต้นทุนขายต่อรายได้จากการดำเนินงานของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวทุกศูนย์ สูงเกินเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพะเยามีต้นทุนขายสูงกว่ารายได้มากที่สุดสำหรับอัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดำเนินงาน พบว่า ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลาปางและศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่มีอัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดำเนินงานสูงที่สุด ส่วนศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพะเยาและศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ มีอัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดาเนินงานอยู่ในเป้าหมายที่กำหนด การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน พบว่า ทั้ง 4 ศูนย์มีจุดคุ้มทุนที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลาปางต้องผลิตและขายเมล็ดพันธุ์ ในจานวนที่สูงกว่า ศูนย์อื่น ๆ จึงจะคุ้มทุน

ชนัญญา ดวงดี (2550) ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตข้าวแบบปลอดภัยสารพิษและการผลิตข้าวแบบทั่วไปในอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวแบบปลอดภัยสารพิษและการผลิตข้าวแบบทั่วไปในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการผลิต พ.ศ.2547 และปีการผลิต พ.ศ.2547/ 48 โดยอาศัยข้อมูลภายใต้โครงการ Development of New Bio-Agent for Alternative Farming System (Phrase 2) ซึ่งมีเกษตรกรที่ใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษา 87 ราย เป็นเกษตรกรแบบผลิตข้าวแบบทั่วไป 34 ราย และเกษตรกรผลิตข้าวแบบปลอดภัยสารพิษ 53 ราย ผลการศึกษาพบว่า ปีการผลิต พ.ศ.2547 การผลิตข้าวแบบปลอดภัยสารพิษได้รับผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 901.39 กิโลกรัม ซึ่งสูงกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 53.61 กิโลกรัมขณะที่ต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 2,388.77 บาท ต่ำกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 128.45 บาท รายได้ทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 4,944.79 บาทซึ่งสูงกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 263.67 บาท ทำให้มีกำไรเฉลี่ยสุทธิไร่ละ 2,560.02 บาท สูงกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 396.12 บาท ขณะที่ปีการผลิต พ.ศ. 2547/ 48 ได้รับผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 908.53 บาท สูงกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 60.02 กิโลกรัม ขณะที่ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 2,382.88 บาท ต่ำกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 146.27 บาท รายได้ทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 5,428.65 บาท ซึ่งสูงกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 533.94 บาท และมีกำไรสุทธิเฉลี่ยไร่ละ 3,045.77 บาท สูงกว่าการผลิตข้าวแบบทั่วไปไร่ละ 680.21 บาทซึ่งดีกว่าการทำการเกษตรแบบทั่วไปอย่างชัดเจน

ภัทรธิรา เกื้อกิ้ม (2550) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนฐานกิจกรรม สำหรับการดำเนินงานคลังสินค้า กรณีศึกษา อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์พลาสติกชนิดอ่อน มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงต้นทุนแยกตามกิจกรรมและต้นทุนแฝงคลังสินค้า โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้ถูกรวบรวมจากแผนกคลังสินค้าของบริษัทแห่งหนึ่ง ซึ่งดำเนินธุรกิจผลิตบรรจุภัณฑ์พลาสติกชนิดอ่อนในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ได้ครอบคลุมกิจกรรมตั้งแต่รับสินค้าจนถึงการเบิกจ่ายสินค้าเพื่อจัดส่งไปยังลูกค้าของบริษัท การวิเคราะห์ต้นทุนกิจกรรมแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1. การกำหนดวัตถุประสงค์ 2. การวิเคราะห์กิจกรรม 3. การรวบรวมต้นทุนเข้าศูนย์กิจกรรม 4. การกำหนดตัวผลักดันกิจกรรม 5. การคำนวณต้นทุนกิจกรรมเข้าสิ่งที่ต้องการคิดต้นทุน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ พจนานุกรมกิจกรรมและแบบวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม มีค่าความเที่ยงของการสังเกตเท่ากับ 0.84 ในการศึกษาครั้งนี้ต้นทุนแฝงที่เกิดจากการเก็บสินค้าคงคลังเป็นต้นทุนที่มีสัดส่วนมากเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนในการดำเนินการคลังสินค้าทั้งหมด โดยสินค้าคงคลังที่เก็บในคลังสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าสำเร็จรูปที่ลูกค้ายังไม่มารับสินค้าและสินค้าคืนเนื่องจากสินค้ามีการเปลี่ยนแบบ จากการศึกษาจึงได้นำเสนอแนวทางลดต้นทุนของการเก็บสินค้าคงคลังโดยการใช้ระบบ “สินค้าคงคลังถูกจัดการโดยผู้ขาย” มาประยุกต์ใช้กับบริษัทตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University